

U. Otto: Suicidal Acts by Children and Adolescents. A Follow-up Study (Sebevražedné jednání dětí a mládeže)

Acta Psychiatrica Scandinavica. Copenhagen 1972, 123 s.

S publikacemi zabývajících se sebevražedností se ve světové literatuře setkáváme poměrně často. N. L. Farberow (*Bibliography on suicide and suicide prevention*. National Institute of Mental Health, Maryland, USA, 1969) například uvádí, že v rozmezí let 1958–1967 bylo na toto téma publikováno 1267 vědeckých prací. Většinou však je věnována pozornost sebevražednému jednání dospělých, práce zabývající se suicidální aktivitou dětí a mládeže nepřesahuje počet několika desítek. Příčinu této skutečnosti musíme hledat především v dlouho tradovaných názorech, že sebevražda je jev dítěti a mladistvému téměř či zcela cizí. Různé teorie o „nepřirozenosti“ sebevražedného jednání dětí a mládeže vycházely především ze závěrů, že děti ještě nejsou schopny plně pochopit podstatu života, a tedy ani smrti. Považovaly za absurdní hodnotit sebevražednou aktivitu nedospělých jedinců jako aktivitu záměrnou a uvědomělou. Práce publikované na přelomu našeho století byly pracemi silně spekulativními; většinou operovaly s jednotlivými případy, s jednotlivými kauzistikami, jež dávaly do souvislosti s četbou romantických příběhů. V dvacátých letech se většina prací tohoto typu obracela ke škole jako dominantnímu prostoru konfliktů ústících v sebevražedné jednání dětí a mládeže, zatímco ve třicátých letech se převážně zaměřovala na faktory endogenní. Teprve po druhé světové válce začíná být sebevražednému jednání dětí a mládeže věnována větší pozornost. Na počátku bádání stojí primární analýzy celostátních statistik potvrzující, že sebevražednost představuje jednu z významných příčin úmrtí dětí a mládeže, že sebevražda jako příčina úmrtí se dostala v žebříčku příčin před mnohé vážné choroby. Současně dochází ke vyvrácení až dosud silně zakořeněných názorů, že dítě není schopno pochopit podstatu života, a tedy i smrti, a potvrzuje se, že dítě uvažuje (být ne v souvislosti se svou vlastní osobou) o možnosti sebevraždy a že se vlastně s tímto fenoménem setkává přímo či zprostředkovaně již ve školním věku.

Anotovaná práce seznamuje s výsledky dlouhodobého výzkumu suicidální aktivity dětí a mládeže ve Švédsku. U. Otto podchytil v letech 1955–59 1727 dětí a mladistvých (věková hranice do 21 let), kteří se pokusili o sebevraždu (nedokonané sebevraždy) a sle-

doval je dalších 10–15 let. Výsledky jeho analýzy základního souboru 1727 dětí a mladistvých se zhruba shodují se závěry výzkumů realizovaných v ČSSR (viz např.: Růžička, L.: *Sebevražednost v Československu z hlediska demografického a sociologického*. Praha, Academia 1968; Stančák, A.: *Samovraždy a sebevražedné pokusy u mladistvých*. Československá psychologie 1968, č. 3; Černý, L. — Mečíř, J.: *Sebevraždy a sebevražedné pokusy u dětí a mladistvých*. In: Dětská psychiatrie. Praha, SZN 1963). Ve Švédsku (práve tak jako u nás) je suicidální aktivita dívek podstatně vyšší než chlapců (poměr je 4 : 1) a období hlavních prázdnin představuje údobí jejího prudkého poklesu. Obecně převažují pasivní metody (otrava medikamenty, plynem); s aktivními metodami se autor setkal jen u chlapců a dívek v předadolescentním věku. Hlavní přímé příčiny sebevražedného jednání se koncentrují do tří motivačních oblastí — konflikty v rodině, škole a na pracovišti, konflikty s partnerem. Za těmito bezprostředními příčinami se skrývá dlouhodobý nedostatek sociálních kontaktů (časté rozvrácení rodiny, narození mimo manželství), sociální izolovanost determinovaná i endogenně. V 53 % případů U. Otto diagnostikoval různou formu neurózy, 16 % případů označil za psychotiky.

V druhé části výzkumu se autor zaměřil na dlouhodobé sledování dětí a mladistvých se suicidálním jednáním. Původně proponovanou metodu osobních kontaktů s výzkumnými objekty odmítl z důvodů etických a potřebné údaje získal ze záznamů zdravotnických středisek, rejstříků trestů, záznamů o vojenské prezenční službě, národním pojištění (nemocnost, invalidní důchod, úmrtí) a dalších zdrojů. Zkoumané děti a mladiství se suicidálními tendencemi měli mnohem častěji ve svých zdravotnických kartách záznamy o dlouhodobém onemocnění, případně o přiznání invalidního důchodu. Zhruba 48 % těchto jedinců-mužů bylo vojenskou zdravotnickou službou klasifikováno jako jedinci s určitou somatickou vadou (kontrolní skupina 48,4 %), u 53 % byly zjištěny poruchy ve sféře mentální (kontrolní skupina 5,7 %). Ve srovnání s kontrolní skupinou ve sledované skupině byl významně vyšší počet jedinců buď ještě svobodných, či již rozvedených, tedy jedinců obtížně navazujících a udržujících těsné interpersonální vazby. Je logické, že křivka úmrtnosti v této skupině byla vyšší než ve skupině kontrolní. Z 84 jedinců, kteří ve vymezeném období zemřeli, 67 spáchalo sebevraždu (převážně chlapci a muži). Jak muži, tak i ženy použili při svém druhém či dalším pokusu o sebevraždu buď stejnou metodu (zabezpe-

čili však její vyšší účinnost), nebo aplikovali metodu mnohem účinnější (častěji aktivní metodu). K opakovanému pokusu o sebevraždu docházelo nejčastěji v období prvních dvou let po prvním pokusu.

Jak bylo uvedeno již v úvodu, prací zabývajících se sebevraždami dětí a mládeže není ve světové literatuře nadbytek. Svoji roli zde hraje jistě i obtížnost získávání údajů, neboť jen v málo zemích existuje (jako např. v ČSSR) povinnost hlásit všechny případy dokonaných i nedokonaných sebevražd a jednotná evidence (u nás tyto údaje shromažďuje a publikuje od r. 1963 *Ústav zdravotnické statistiky v Praze*). Nedostatkem většiny zná-

mých prací je jejich jednostranná, úzká zaměřenost buď na faktory endogenní, nebo pouze či převážně na faktory exogenní. Na práci U. Otty, již by bylo možno vytýkat mnohé nedostatky, především z aspektu metodologického a metodického, však je cenné právě to, že se — a to systematicky — snaží ukázat propojení jednotlivých činitelů. Ukazuje, jak určité sociální prostředí evokuje latentní dispoziční biologické a jak specifické sociální prostředí vytváří podmínky k formování „sociálně křehké“ osobnosti, obtížně vzdorující pozdějším náporům života.

Eliška Freiová

Teoretické otázky sociologie

- M. N. Rutkevič:* Tendence změny sociální struktury sovětské společnosti (stať druhá)
F. R. Filippov: Sociální mobilita v sovětské společnosti
V. I. Starověrov: Překonání podstatných rozdílů mezi městem a vesnicí jako součást úkolu vybudování sociálně homogenní společnosti
M. T. Jovčuk: Aktuální problémy rozvoje socialistické kultury na vesnici
Z. A. Jankovová: Vývoj osobnosti ženy v sovětské společnosti
T. M. Dridze: Lingvistickosociologické aspekty masové informace. (Informativně účelový přístup k rozboru textu a efektu jazykových „nůžek“ v informačním procesu.)

Sociální plánování

- V. M. Ponomarev - B. D. Lebin:* Matematické metody v ekonomickém a sociálním plánování
L. N. Gorbunovová - V. V. Lepjoshkin: Sociální plánování v chabarovském trustu Železobeton - 1

Aplikovaný výzkum

- V. D. Patrušev - V. A. Šabašev:* Vliv sociálně ekonomických pracovních podmínek na spolupráci a vzájemnou pomoc ve výrobním kolektivu
R. V. Ryvkina: Bytové podmínky a způsob života vesnického obyvatelstva
J. V. Porochuk - M. S. Šepel'jovová: O spojování výrobních a rodinných funkcí dělnických žen

Sociologická věda a praxe

- J. K. Fiševskij:* Sociologické výzkumy efektivnosti přednáškové propagandy v organizacích společnosti „Vědění“

Fakta, komentáře, poznámky (z pracovního stolu sociologa)

- V. A. Smirnov:* Zkušenosti využití společenských doporučení pro sběr sociologické informace
F. S. Raimov - G. V. Rysin: Aplikace výpočetní techniky při evidenci a distribuci sociálních a bytových fondů v Kamském automobilovém závodě
L. Kořínková - J. Pernica: Sociální efektivnost péče o matku a dítě (na materiálu ČSSR)

Metodika a technika sociologických výzkumů

- G. I. Saganěko:* Problém stálosti výchozích údajů v sociologickém výzkumu
V. S. Avanesov: Hodnověrnost rozdílů a použití maticových metod v sociologických výzkumech

Z dějin sociologického myšlení

- V. Z. Rogovin:* A. V. Lunačarskij o socialistickém způsobu života (ke stému výročí narození)
A. R. Korsunskij: Zkušenosti z výzkumu politických názorů vojáků wehrmachtu v době Velké vlastenecké války
A. B. Gofman: Náboženství ve filosoficko-sociologické koncepci E. Durkheima

Kritika současné buržoazní sociologie

- G. V. Osipov:* Krize teoreticko-metodologických základů buržoazní sociologie
V. G. Metreveli: K otázce o teorii referenčních skupin v současné buržoazní sociologii
S. A. Efirov: Kritické poznámky o „kritické sociologii“ Franka Ferrarottiho

SOCIOLOGIA

Z obsahu č. 1/1976

- Zvara J.:* Marxisticko-leninská sociológia pred XV. zjazdom KSČ
Ritomský A.: K Marxovmu prínosu v poznání kvality, kvantity a miery spoločenských javov
Benkovičová L.: K predmetu a metóde sociológie Wilfreda Pareta
Gibarti E.: Kategória záujmov v marxisticko-leninskej literatúre a jej falzifikácia „autentickými marxistami“

- Romaněnková L. V.:* Dialektika uvedomelého a živelného v tvorivej aktivite sovietskej mládeže
Harmachyová V.: Clusterová analýza
Ollík T.: Výskum postojov ukrajinského obyvateľstva v ČSSR
Prokopec J.: Sociální služba Kontakt — zkušenosti a problémy

Кабрелова М.: 1975 год — Международный
год женщины — часть мирового
революционного процесса

СТАТЬИ

Гамерник Э.: Положение женщины в се-
мье при социализме

Бауэрова Я.: Марксизм-ленинизм и жен-
ский вопрос

Сергеева Г. П.: Участие женщин в обще-
ственном производительном труде на
современном этапе строительства соци-
ализма

Бартова Е.: Историческое развитие по-
литического участия женщин

Вечерник И. - Витечкова Я.: Изменения
в некоторых условиях и чертах образа
жизни трудящихся женщин в ЧССР
Дуповский И. - Мркосова М.: К анализу
основных функций и возможных дис-
функций семьи в нашем обществе

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЙ ОТДЕЛ

Чех В. - Юкл Э.: Непользованный ис-
точник изучения женского вопроса . .

Иллнер М. - Форет М.: Развитие занято-
сти женщин в народном хозяйстве
ЧССР за 1954—1973 гг. в свете из-
бранных статистических показателей

РЕЦЕНЗИИ

Гартль Я.: Семья как объект философ-
ского и социологического исследования

Иллнер М.: М. Соколовска, Эмансипация
женщины и социализм (на немецком
языке)

Вечерник Я.: Г. Д. Синици, Объективные
и субъективные факторы в профессио-
нальной интеграции женщин (на ру-
мынском языке)

СООБЩЕНИЯ И ИНФОРМАЦИИ

Бауэрова Я.: Сообщение об общегосудар-
ственной конференции к Международ-
ному году женщины по теме «Что дал
женщинам социализм и как женщины
способствуют развитию социалистиче-
ского общества»

Бартова Е.: Несколько данных о поло-
жении женщин в социалистических
странах

Лийкова Л.: Женщины в Швеции

Наффова Е.: Женщины в развивающихся
странах: пример арабских государств

Влага К.: Социологическое исследование
устроившихся на работу окончивших
высшие учебные заведения Словацкой
социалистической республики в 1967 г.

Шафаржова Г.: Библиография публика-
ций по проблематике женщин

АННОТАЦИИ

Содержание журнала «Социологические
исследования» № 4/1975

Содержание журнала «Социология» № 2
за 1976 г.

SOCIOLOGICKÝ ČASOPIS. Vydává Ústav pro filozofii a sociologii, ČSAV, Jilská 1, 110 00
Praha 1, telefon 249-391, v ACADEMII, nakladatelství Československé akademie věd, Vo-
dičkova 40, 112 29 Praha 1. — Objednávky a předplatné přijímá PNS, administrace odborné-
ho tisku, tř. Obránců míru 2, 656 07 Brno. Lze také objednat u každého poštovního
úřadu nebo doručovatele. — Vychází šestkrát ročně. Cena jednotlivého sešitu Kčs 10,—,
roční předplatné Kčs 60,—. — Objednávky ze socialistických zemí vyřizuje ARTIA, Ve
Smečkách 30, 111 27, Praha 1. — Tiskne Státní tiskárna, n. p., závod 4, Sámova 12, 101 46
Praha 10. Rukopis tohoto čísla odevzdán do tiskárny v listopadu 1975. Číslo vyšlo v březnu
1976.

Sole agents for all western countries with the exception of the German Federal Republic
and West Berlin JOHN BENJAMINS, B. V., Amsteldijk 44, Amsterdam (Z.), Holland, Orders
from the G. F. R. and West Berlin should be sent to Kubon & Sagner, P. O. Box 68, 8000
München 34 or to any other subscription agency in the G. F. R. Annual subscription: Vol.
21, 1976 (6 issues) Dutch Glds. 56,— (DM 54,—).

© ACADEMIA, Praha 1976.